

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Conradi Samvelis Schvzrfleischii Opera historica politica

Schurzfleisch, Konrad Samuel

Berolini, 1599 [i.e. 1699]

XXIV. De Antiqua Saxonum Dignitate

urn:nbn:de:bsz:31-102564

angvinem, spes est, praesertim in tanto Europae, rerumque, quas optimas ducimus, discrimine. Servet hunc regem Deus, et faustam esse iubeat instantem inaugurationem, praestetque invictum, et GUSTAVIS CAROLIS-que patrem, ac dotes, quibus eminet, maximas, non Svediae modo, sed toti orbi reddat salutare.

XXIV. DE ANTIQVA SAXONUM DIGNITATE.

Omnia rerum, quas natura gignit, parva initia sunt, quae sensim multarum accessione partium augentur, et incrementa capiunt, paulatimque iuncta firmiter consistunt. Non secus magni principatus, modicis quidem fundati opibus, firmati postea et vehementer aucti, suis iam et validis mole viribus sustententur. Illi autem maxime stabiles et diuturni sunt, qui ratione et consilio vires temperant, remque publicam non magis amplam, quam tutam habent, et suas cuique fortunas ac dignitates, salva iuris aequalitate conservant. Quae ut rara est Imperiorum felicitas, sic propria Saxonum, ac fere praecipua fuit, quorum Principes non arbitria, sed pacta semper pro legibus habuerunt.

§. II. Etenim praeter caeteros Germaniae populos summo opere Saxones ab externo imperio et dominatu abhorruerunt, ac peregrini moris odio, maiorum instituta, quae ad libertatem attinebant, constanter servarunt, eaque perinde ac scriptas leges, etiam cum scriptis nondum uterentur legibus, tuenda susceperunt, atque usu confirmarunt. Ingenue Tacitus tradit, *plus ibi (in Germania) bonos mores valere, quam alibi bonas leges.* Non tantum apud Catos et Batavos, quos e Belgio, ubi pro Romanis curabat, propius vidit Tacitus, et aestimavit, sed etiam apud Saxones, quamvis hoc nomine minus cognitos, rebus tamen factisque, postquam occasione data, eorum industria se commovit, neutris inferiores, et alteris fide, quod ex Marcellino liquet, alteris, quod ex Tacito, et scriptoribus aliis colligo, concordiae studio potiores, ceteroquin acres semper, et bellicosos, ut vel hac de causa a multis, non sine laudis bellicae invidia, *feri et feroces ac truculenti* appellentur. (a)

(a) Prima Saxonum mentio est apud *Protopomaeum Geograph. lib. II. cap. II.* Caesar, Strabo, Mela, Plinius, Tacitus, nihil de his tradunt, quod bellorum fama nondum cogniti, vitam quiete et silentio transigerent, nec Romani Imperii limitem invaderent, nec vicinos oppugnarent. Postea rebus gestis clari, atque e finibus suis egressi, Romanis causam belli, et scribendi argumentum praebuerunt. Quod

Quod imperante Diocletiano accidit, ubi maritimam Galliae oram infestarunt, *Entropius l. IX. c. 13.* Haec tranquilliores erant sub Iuliani tempora, cum Francos Salios lacefferent, eosque pellere sedibus, et Bataviae possessione, adniterentur. *Zosimus l. III. c. 6.* qui fortissimos vocat, et animi corporisque viribus praefare omnibus vicinis tradit, sed errore ductus, Chamavos, veterum partem Saxonum, a Qvadis firmo locorum disiunctis, et Sarmatarum finitimis, pro eo ac fieri oportuit, non distinxit, in quo praevit Iulianus, et idoneus distinguendi auctor fuit. *In epistola ad Senatum populumque Atheniensem scripta.* Suffragatur ingenius scriptor, et Gallicae expeditionis socius, *Amianus Marcellinus, lib. XVII. c. 9 et paulo post de Qvadis eodem libro, cap. 12.* Minus accurate, ut alias, Cluverius Cauchos legi mavult, quam Chamavos, *German. antiqu. l. III. c. 21.* Quem secuti sunt Reinesius, et quod miror, Conringius, viri utique lectione et ingenio maxime limati. Inprimis hic arguendus est Aeg. Bucherius, qui nescio quos Qvados Saxones confinxit. *Belg. Rom. l. X. c. 10.* Saxones tunc repressi, non diu quieverunt, et eruptione facta, Valentiniانو novum denuo periculum constarunt. *Orosius l. VII. c. 32.* Nec postea ab incepto destiterunt, Romanosque fatigarunt, et bello etiam navali, permulta illis damna, praesertim in litore Gallico, intulerunt. Quod magno consensu affirmant, *Marcellinus l. XXVII. c. 8. et XXVIII. c. 5.* *Hieronymus in Chronico ann. CCCLXXXIII. ex eoque Cassiodorus et Orosius, qvambis in annorum supputatione dissentientes.* Respexit ad bellum *Symonachus, lib. II. Ep. 46.* *Paccatus panegyristes Theodosii, qvem laudavit, aequalis, Claudianus in panegyrico II. Stiliconis, Apollinaris Sidonius l. II. ep. 6.* Vbi pandos eorum myoparones (naves piraticas) describit. *Et libri eiusdem ep. 9. et in panegyrico Aviti v. 270.* Quae causa fuit, cur Romani constituerent praefectum maris Gallici, qui Saxones aditu litorum, et excensione in continentem prohiberet. Idcirco in notitia Veteris Imperii legitur COMES LITTORIS SAXONICI. Missam facio narrationem Saxonis Sialandici de antiquo Saxoniae regno ad Danos translato, cuius pudet cordatos peritosque rerum Saxoniarum scriptores. Nec tamen inficior, Saxones, priusquam Dei munere et beneficio, religionem Christianam amplexi sunt, bellandi cupiditate, et agendi impetu magis concitatos, reprehensionem Christianorum vix effugere potuisse. Inter quos *Salvianus l. IV. Gildas sapiens in epistola, de excidio et congressu Brit. Lupus Ferraviensis in vita VVigberti cap. XIII. Eginhartus de vita Karoli M. Monachus Paderbornensis, Saxo ipse, et pristini moris memor, duros et feroces, appellavit.*

§. III. Omnino autem id conveniebat temperationi reipublicae, et ingenio gentis, quae cum in vitae negotiis solertiam, tum in consiliis et conventibus publicis prudentiam declarabat, rationesque mixti Imperii primo, et populari suo imperio accommodabat: deinde post multas aetates et secula, conversis Germaniae rebus, et auspicio Francorum, mutata patriae facie, et imperandi forma, legitimos Principes accipiebat. Ex quo tempore principatus, legibus constitutos, habere coepit, atque omnia eo retulit, ut secundum leges et pacta, quibus coaluerunt, et fundati sunt, res gravissimae iudicarentur, neque procerum, et populi suffragia, praesertim in causa ad salutem publicam et libertatem pertinente, negligenterentur, (b)

(b) Vel

(b) Vel unius Bedae Angli Saxonis auctoritas mihi sufficit, quo nemo veteris Saxoniae peritior fuit. *Non habent, inquit, Regem antiqui Saxones, sed Satrapas plurimos suae genti praepositos, qui ingruente belli articulo, mittunt aequaliter fortis, et quemcumque fors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, et huic obtemperant, peracto autem bello rursus aequalis potentiae omnes sunt Satrapas.* L. V. c. II. *Ecclesiast. Histor. gentis Anglorum.* Ex eo lineas duxit praestantissimus rerum Saxoniarum scriptor VVitichindus, monachus Corbeiensis, cui cum Beda antiquissimo eius gentis historico prorsus convenit, nec minor ei fides debetur. *A tribus Principibus totius gentis Ducatus administrabatur, certis terminis exercitus congregandi potestate contentis, quos suis locis ac vocabulis nominis signatos in Orientales scilicet populos, Angarios atque Vestphalos. Si autem universale bellum ingrueret, forte (forte) eligitur, cui omnes obedire oporteat, ad administrandum imminens bellum.* *Annalium Sax. lib. I.* Tres Principes nominat, quos Beda Satrapas, Annales Francorum potentes regionis, alii primores et Comites appellant, ad rempublicam administrandam delectos, eosque non humili loco natos, sed illustri genere prognatos, et Optimatum auctoritate praeditos, atque in *Adelingis* Saxonum numeratos, ex quibus suos quisque populus duces sibi designavit, qui pacis tempore praesent, et nulli ab aliis dependerent, sed populo obnoxii, summam rerum administrarent, unus apud Ostphalos, alter apud Angarios, tertius apud Vestphalos, id est, Saxones antiquos citra et ultra Virfurgim ad Rhenum usque porrectos. Nam transalbi Saxones, qui Holfatia potiebantur, haud aliam regendi rationem tenuerunt, et cognatis, atque ab suo solo profectis gentibus imperii, ad moris aviti exempla tradiderunt. Albertus Cranzius non ex monumentis, sed fama adductus scribit, *duodecim proceres citeriorem Saxoniam alternis vicibus administrasse, Saxoniam lib. II. c. 22.* Quem sequitur Io. Iustus Vinckelmannus in *notitia Veteris Saxoniae Vestphaliae cap. X.* *Ante eum Albinus in Aulaco Fetere Saxonico.* At VVitichindus sua aetate tres duntaxat commemoravit, Beda non definito numero extulit, et quia plurimos vocat, tribus plures sub id tempus fuisse, indicavit. Sed quando bellum gerebant Saxones, communi trium populorum sententia et voluntate Dux electus est, tantisper administraturus, dum arma ferrent, et hosti se obicerent, bello denique confecto, ad pristinum statum redirent.

§. IV. Haec consuetudo semper valuit, et inde ab ultimis reipublicae initiis continenter duravit, ac servata est: inde scriptis mandata, atque in tabulas, rerum gestarum testes, relata, pactis lucem affert, eorumque benignam interpretationem ipso vetustatis praesidio tuetur. Cum enim aliae gentes, sigillatim Alemanni et Boii veteres, impari conditione in Francorum civitatem ascriberentur: tum Saxones, praesertim primores ac nobiles illius populi, cum Francis exaeqvati, et eodem loco numeroque habiti, nec modo non ad servitutem, sed ne ad statum quidem Francis inferioriorem, nedum ad conditionem illis deteriore redacti sunt, ac pari aequove iure, et quod hinc sequitur, incolumi semper libertate, coniuncti permanserunt. (c)

(c) Eginhartus fide dignus, et rerum, per illud tempus, pace belloque gestarum insigniter peritus scribit. *Ea conditione a Rege (Karolo M.) proposita, et ab il-*

XXIV. DE ANTIQVA SAXONUM DIGNITATE.

409

lis (Saxonibus) suscepta, tractum per tot annos (XXXIII) bellum constat esse finitum, ut abiecto daemonum cultu, et reliquiis patriis ceremoniis, Christianae fidei atque religionis sacramenta susciperent, et Francis adunati, unus cum eis populus esserentur. De vita Karoli M. Ex eo Poeta Saxonum antiquissimus, idemque monachus Paderbornensis, rei gestae veritatem oratione numeris vincula expressit, *annalium de gestis Karoli M. l. III.*

Tum sub iudicibus, quos Rex imponeret ipsis,

Legatisque suis, permitti legibus uti

Saxones patriis, et libertati bonora.

Hoc sunt postremo sociati foedere Francis,

Ut gens et populus fieret concorditer unus,

Ac semper Regi parens aequaliter uni,

Post utrosque Vitichindus VValbea Saxo, et in veteri Saxoniam apud Visurgim monachus, Ottonis temporum aequalis lib. I. annal. *Ob id qui olim socii et amici (ac diu etiam hostes) erant Francorum, iam fratres, et quasi una gens ex Christiana fide, sicuti modo videmus, facta est.* Haud aliter tradit Adamus Brementensis, et ipsa Eginharti verba reddidit, ac factam utriusque populi coniunctionem denuo confirmavit. Tantum in numeris mendum est, quoniam tres et triginta belli Saxonici annos supputare et scribere debuissent. *Hist. Eccles. lib. I. cap. 7.*

§. V. Caput causae in eo positum est, quod Saxoniam non Francorum provincia, sed societas et confors civitatis effecta, hac conditione Karolo Francorum Regi fidem astrinxit, ut verorum partes civium obiret, et membrorum aequae dignorum locum teneret. (d)

(d) Praesidium sententiae in pervetustis Francorum Saxonumque scriptoribus extat, quorum vestigia sequor, et Vitichindum, cum res Saxonicas perscribit, Saxoniamque ex serva liberam, ex tributaria multarum gentium dominam esse factam commemorat, opportune declaro, atque in eam sententiam expono, ut non de Francis, qui Saxoniam non fecerunt servam, neque in servitutem redegerunt, sed de Vngaricis Normanicisque irruptionibus intelligatur, quibus Franci, rebus familiae conversis, impares erant, ac furorem barbarorum compescere non poterant, usque dum Francorum Saxonumque Reges Henricus, et Otto M. iugo eorum depulso, non minus Saxones, quam ceteros Germanos armis defenderent, ac vastitatem, et captivitatem, a finibus patriae et populo Saxonum ductu auspicioque suo prohiberent. Ipse Karolus M. in diplomate A. D. CCLXXXVIII. edito fatetur, *Saxones semper indomabiles, apud Adamum Bremensem H. E. l. 1. c. 10. ex quo descripsit Cranzius Saxon lib. II. c. 15.* Alii dicunt, *fidei subditos, non servos, nec sub iugum missos, neque in provinciam redactos, sed in libertate sua relictos, et pacto Caroli cum Saxonum primoribus inito confirmatos.* Quorsum respexit prudens, et rerum peritus, Hugo Grotius, *de iure B. et P. lib. I. c. 3. n. 7.* Atque hunc ad locum tot animadversores et interpretes nihil, quod momentum civile habeat, annotarunt. Quemadmodum vero ius civitatis, sic et ius comitiorum Saxones habuerunt: quo habebat, ut in terra ditionis Saxonicae conventus, auspicio tamen Regis, et praesente eius legato, instituire et habere possent, propter commune perfectae societatis vinculum, quo Franci Saxonesque sub uno et summo capite iungebantur. Hoc evincere est auctoritate sanctionis Karolinae, confirmantis aequale ius trium Saxoniae populorum, quorum proceres sigillatim hac dignitate olim gaudebant:

FFF

bant:

bant: transalbini enim postea Saxones, nullo principe interiecto, Regibus Francorum parebant. *V. Capitulare de partibus Saxoniae prius, a Luca Holstenio, alterum a Ferdinando Anisistite Paderbornensi, omnium nostra memoria Anisistium Germaniae doctissimo divulgatum.*

§. VI. Eadem imperii mansuetudine populos civitate sua donatos rexerunt, traditoque a maioribus more, nulla uspiam herilis imperii vestigia reliquerunt, et prolaro ultra Oceanum imperio, (e) Saxoniam transmarinam, diu ante Francos Carolingos, novo auspicio condiderunt, eamque aeqvis ac Saxonice legibus sapienter perinde ac fortiter tenuerunt, certe ea moderatione usi sunt, quae in advenis vix sperari potuit, et a proximo Anglorum Rege haud servata est, cum libera illa praepotensque natio administrationem legibus consentaneam desideraret.

(e) Saxones a Britonibus, quorum Rex Vortigernus erat, invitati, Pictos Scotosque Britonum hostes profligarunt, et locum, ubi consisterent, ac regnum defenderent, pacti, magnam postea eius insulae partem ditioni suae subicerunt, eique nomen Angliae imposuerunt. Beda, indigena testis, illos ex antiqua Saxonum regione, Hengisto et Horfa ducibus, profectos testatur, nominatque *Saxones Orientales, meridianos et occidentes, Anglos item et Vitus*, sive, ut alii vocant, Iutas, aut Gutos, quia Cimbrica Chersonesus, quae nunc Iutia dicitur, Saxonum imperio tenebatur. *lib. 1. c. 25. Lupus in Vita VVigberti cap. 1. Gvil. Malmesburiensis lib. 1. c. 1. de gest. reg. Angl. Chronicon vetus, quod Edmundus Gibson convertit, p. 12. Chronologia vetus Anglo-Saxonica, quam Ab. VVhelocus Latinam fecit, in qua haec leguntur. De tribus Germaniae provinciis henerunt: de Saxonis antiqua, de Anglis Iutisque. Sed in anno error inest, propterea quod Saxones anno CCCCXLIX. in Britanniam adventarunt: secus atque dicitur Chronologiae auctor numeravit An. CCCCXLVII. Praeter eos Vitekindus et Cranzius, ille *annal. lib. 1. Iste Saxoniae lib. 1. cap. 20.* Nec vero Saxoniam pulsi, sed accersiti et rogati, in Britanniam navigarunt, contra quam tradunt Ninius nominarunt, auctore, quem praedixi, Gvilelmo Malmesburiensi. At nomen Angliae non statim insulae additum, sed serius, et sub Inae tempus primo coeptum videtur, indicio veteris elegi, stante adhuc Saxonum *heptarchia*, scriptis, in quo legitur *Anglia*, et plaudere iubetur. E diverso alii huius nominis initium ab Egberto repetunt, qui Ina Saxonum Occidentalium Rege posterior, ante omnes usurpasse dicitur et introduxisse, postquam septem regna coniunxit, eaque in unum et praepotens illius insulae regnum, monarchae titulo, constitavit. *Apud domesticos et externos scriptores, Camdenum, Verstegan, Georg. Liliam, Chytraeum, Micraclium, recentiores fere omnes. Vtunque se res habet: Iutae veteres, praesertim meridionales, non tantum socii Saxonum, sed etiam ditionis Saxonicae, et Germaniae adeo veteris et magnae finibus descripti erant. V. Daniel Langhornius in antiquitatibus Albionensibus. Regum ceteroquin auctoritas communis legibus, et contra licentiam ac libidinem firma, tempore Egberti, qui *heptarchiam* sustulit, magis corroborata, postea temporum vicio nonnunquam afflicta, Danorumque irruptione turbata, demum a Gvilelmo Conquaeatore ad fastigium potentiae evecta, ut unus ille tunc novo auspicio, et suo arbitratu, ac belli iure imperaret. At ubi virilis sexus Gvilelmi, in Henrico 1. eius filio defecit, inde a tempore Stephani, Regis Henrici sororis filii, pro-**

cerum

cerum dignitas se extulit maximopere et aucta est, Henrico praefertim tertio, et Edovardo I. regnantibus, usque adeo, ut alteri, non stanti decretis Oxoniensibus, palam obdisterent: alteri quoque hanc conditionem exprimerent, ut nulla deinceps tributa, nisi regni Ordinum suffragio, exigenterent. Haud parvum eo momentum attulit iactura provinciarum, trans mare sitarum, quae ut in Regum Normannicorum patrimonio erant, sic inclinatis eorum rebus prodesse poterant et commode opitulari. Ab eo igitur tempore, et sigillatim ab anno MCCXCVIII. decreta Comitiorum praesidia securitatis, et vincula ac nervi libertatis fuerunt.

§. VII. Nec solum transmarini, verum etiam maritimi, et mediterranei inprimis Saxones, horumque conditores et parentes eadem comitiorum libertate rempublicam fundarunt, et ab ultimo gentis initio, in huius possessione dignitatis confirmati, non fidem, neque officium erga Principes suos deseruerunt, sed pro salute et auctoritate eorum omnia experiri et facere coeperunt, opes et sanguinem profundere parati, si necessitas postularet. (f)

(f) Servos quidem et sordidos abiectosque homines luce reipublicae et comitiorum indignos censuerunt, sed *NOBILES et INGENVOS*, sive ut quondam more patrio loquebantur, *EDELINGOS et FRILINGOS* perliberaliter habuerunt, illosque ad comitia vocarunt, quorum alteri quidem primores gentis, alteri ordine ac dignitate inferiores, aequa libertate fruebantur: sed in comitiis illorum praecipue erat auctoritas, et suffragium valebat, imo et in firmandis donationum concessionumque tabulis consensus requirebatur. Ius convocandi penes Regem erat, cuius nomine Legati convocabant, et praeeerant, ad Regemque referebant. Non eadem tunc Frisiorum, quae Saxonum, dignitas fuit: quicquid contra sentiat Ioannes Gryphander, in erudito, quem de *VVeichbildis Saxonis inscripsit, commentario cap. XXI.* Non equidem in servitutem dati sunt, sed ideo in ordinem civium regni Francici cooptatos, nemo veterum scripsit. Constant haec et colliguntur facile ex *Eginbarto, et Karolini aevi monumentis*, quae fidem faciant, Saxones in societatem reipublicae ascitos, Frisos in sola parenti conditione relictos. Haec igitur causa fuit, cur more Francorum regerentur Saxones, constitutis ad id magistratibus, qui operam darent, et haud aliter, ac Franci haberentur, et in societatem regni, atque in civitatem recepti, paria cum illis facerent, et eadem conditione Regibus subessent. Magistratus enim, quos accipiebant, aut ordinarii erant, aut extraordinarii; isti *Comites, Iudices*, et Teutonice loquendi consuetudine, *Grabiones*: hi *Legati*, et usu Francorum, *Missi* dicebantur, ab iisque non magis Saxones, quam Franci, summo Regis auspicio, regebantur. Qui curabant publica regni negotia, et praesidebant iudiciis, ac iudiciorum assessores eligebant, populisque ius dicebant, et rempublicam administrabant, ac pacis et belli munia capessiebant, et vicaria potestate obibant, omneque ideo iurisdictionem in Urbibus, et Vicis insignioribus habebant.

§. VIII. Transalini quidem, et ultiores, ad Cimbricam usque porrecti Saxones, addictius habiti, et, secus atque ceteri, patrimonio regni Franco-Teutonici a Carolingis servati sunt, sed conditionem virtute ac genere suo dignam sub Imperatoribus Vitekindi posteris receperunt, et fines Imperii auspiciis Germanicis constitutos, summa fide et fortitudine tuendos suscep-

sceperunt, reiectis hostibus ac repressis, qui rupto Borealis Saxoniae limite, gentis opprimere libertatem connitebantur. (g)

(g) Documento est *Cismarina Dania*, quam veteres, et ingenui rerum Germanicarum scriptores vocant, quae antea Saxonibus paruit, denuo armis Saxonum, et auspicio ductaque Ottonis Vitikindei Saxonis est recepta. Extincta enim Francorum familia regnatrice, evenit, ut Saxonum Dux Henricus, praeteritis ex gravi causa Francorum primoribus, regni Germanici fastigio imponeretur, et Regis etiam, Franci iudicio, omnibus aliis, et fratri, quem regius sanguis commendare potuit, praeponebatur. Huius filius Otto, a rebus, quas gessit, magni cognomine appellatus, Iutam Haroldo extorsit, et postliminio recepit, eamque in tria amplissima sacerdotia (*episcopatus*) divisit, et constituta apud Hammaburgenses metropoli, Cimbricam in ditione sua habuit, Daniamque ipsam lege beneficiaria sibi devinxit. *Adamus Bremensis hist. Eccles. lib. II. cap. 2. ex eoque Albertus Stadenfis ad A. DCCCCXLVIII.* Neutra cum Francis pari libertate coaluit, neque Albion, ut vulgo putant, transalbinorum Saxonum dux fuit, qui regnante Carolo, inter Saxonum primores locum tenuit, ac Vitikindi socius, cum Rege Francorum ad pacis tandem condiciones descendit, Anno Christi DCCXXCVI. Attiniaci sacris initiatus. Neque enim tempore Caroli M. neque ab eius excessu, Saxonia transalbina ducem accepit, sed Francis iam extinctis, Otto M. suo demum auspicio principem hereditarium *Nordalbingicae* regioni imposuit, et iure perpetuo confirmavit. *Adam. Bremensis lib. II. c. 4.* Confugit eo Albion, et aliquandiu, viribus bello fractis, delituit, sed ducis titulo nihil ibi possidendum accepit. Id quod ex *Eginharto*, et scriptoribus proximis, certum manifestumque est, ut maxime recentiores aliter scribant, *Ioannes Petersen Chr. Holsat. part. I. et nuper admodum Nicolaus Schaten in annalium Paterbornensium libro I. ann. 786.* Quapropter Monachus Divionensis, *Luca Dacherio* editus, et *Eginhartum*, quem supra nominavi, secutus, tantum intelligendus est de primoribus veterum Saxonum, intra Albim, Visurgim et Rhenum, id est, Angrorum, Vestphalorum et Ostphalorum fines, exclusis, quos memoravi, transalbinis, tom. I. specul. ad ann. DCC LXXXII. Novus deinde Saxoniae Borealis limes, versus Dantiam, constitutus est, et colonia Slesvicum ducta, ac praesidio limitis firmata. *Adamus Bremensis rerum aequae Saxoniarum ac Danicarum peritus sumus, lib. I. cap. 47.* Henricus (Rex Germaniae primus huius nominis) *Wittor apud Sliasvich* (Slesvicum Cimbricam, hodie *Iutiae australis*, oppidum) quae nunc *Heidaba* (aliis *Hedeby*) dicitur, regni (Germanici) terminos ponens, (limitibus distingvens) ibi et *Marchionem* statuit, (praefectum tuendis finibus imposuit, qui Comes limitis provinciae, cum dignitate principali erat, nostrisque Comes *Marcae*, et *Marchio* dicebatur) et Saxonum coloniam habitare praecepit. Hanc postea infestant Dani, et delere conati sunt, quod ex eodem patet, lib. II. c. 2. Ea de causa Otto, comparavit exercitum, et Danorum iniurias ultus est, Regemque latis iure belli conditionibus stare coegit, ut paulo ante dixi. *Sliasvich* Adami nonnunquam *Slaßvich*, aliter *Sliesvich*, ut *Regioni*, *Sliesforph*, ac *Slietorp*, imo et *Elietorp* (mendose opinor) in praesens Francorum monumentis scriptum legitur, caput ducatus huius nominis, et oppidum eius regionis perantiquum, a *Slia* flumine, quod in mare Balticum influit, appellatum. Nunc est ducatus sui iuris, et extra fines veteris Saxoniae Germaniaeque constitutus, et a Daniae quoque regno per superiora pacta, novissime confirmata, separatus. Quod argumento est, fines Saxoniae transalbiniae magis prolatos, et ultra *Eidoram*, regni quondam *Karolini* limitem, in ipsam usque Cimbricam

bricam promotos. Atque haec illa est Saxonia *trans Albiam*, quae in Francorum tabulis vocatur, eaque de causa nominatur *regio*, et terra *transalbianorum*. Diplomata extant apud Erp. Lindenbrogium, Arnold. Huitfeldium, Io. Is. Pontanum, Philippum Caesarem, P. Lambecium, et Ioach. Ioan. Maderum. Haec ipsa adeo transalбина regio ex eo tempore, quo Hermannus hereditario iure dux constitutus est, Comites habere desit, et cum reliqua Saxonia Billinganae stirpi attributa est, tantisper dum mares superessent, quibus extinctis, concessu beneficioque Henrici V. pervenit ad Lotharium, Soppenburgium: ab hoc deinde fiduciaria lege, anno MCXXXVI. ducatus Saxoniae assignatus traditusque est Henrico Gvelfo, cognomine superbo: transalbinæ autem Saxoniae partes, Holfatia, Stormaria, et Vagria, ab eodem concessae et attributae sunt Adolpho, Comiti Schovvenburgico, manente nihilominus clientelae vinculo, quo ducatu Saxoniae annectebantur. Post has vicissitudines, Henricus Leo, Superbi filius, a Friderico Aenobarbo, ducatu Saxoniae multatus et proscriptus est, quae occasio fuit dissolvendi nexus, quo antea Comes Holfatiae astringebatur Saxoniae Duci, ut nullo deinceps interiecto, Imperatori obligaret fidem. Ad haec, et superiora plene confirmanda legi oportet Adamum Bremensem, Albertum Stadensem, Helmoldum, Arnoldum Lubecensem, Hermannum Lerbeke, Albertum Cranzium, Io. Adolphum Cypraeum, et vetus Chronicon Saxonicum MS.

§. IX. Arctioribus deinde finibus est circumscriptus Saxoniae ducatus, separato, ut tunc erat, Holfatiae comitatu, et detractis Angriae et Vestphaliae ducatibus, servato nihilominus titulo, et ab Ascaniis Saxonibus, horumque agnatis Lauenburgicis continuato, atque his extinctis, a Saxonibus Vetinensibus, nuper assumpto, et iure per Caesareae concessionis tabulas acquisito, (*A. M. D. VII. 28. Iulii Constantiae,*) ut ducatus superior, qui Saxo-Sorabici(h) nominis ambitu continetur, cum ducatu inferiori, qua finibus Lauenburgicae ditionis includitur, coalesceret denuo, et his adeo incrementis postliminio augetur.

(h) Ducatus Saxonicus saepe mutavit duces ac dominos, atque ex inferiori Saxonia migravit in hunc superiorem, et Saxo-Sorabicum tractum, qui antea in Vestphalia et Ostphalia, tum in transalбина, et speciatim in eius regione, modicis finibus descripta, constitutus, ac deinde in hanc terram et regionem promotus, atque eligendi Imperatoris iure et dignitate auctus, extincta Saxonum Ascaniorum familia, quod A. MCCCXXII. contigit, delatus ad Saxones Vetinenses cum tractu, sive ut patrio more loquimur, *Circulo Electorali* (terra VVittenberg in plerisque tabulis) et palatinatu veteris Saxoniae, propter quem *Electo* Saxo Interregis Teutonici et *Vicarii* dignitatem habet, ac suo et proprio iure administrat. Quorum spectant diplomata *investiturarum et infeudationum*, quae in tabulario *nostratis castri asservantur*. De palatinatu Alstetensi, in Thuringia sito, exponunt fere omnes: quoniam hic Vetinensibus diu ante concessus collatusque est, cuius initium concessionis factum est anno M CLXXVIII. Quo tempore ducatus Saxoniae nondum fuit apud Vetinenses, ne apud Ascanios quidem, ad quos anno M CLXXX. est delatus. E diverso alii eum in Comitatu finitimo Brenae quaerendum putant, sed nusquam Brena inter Vrbes, palatinatus sede praedita numeratur, neque in speculo, quod dicitur, Saxonico, inter eas commemoratur.

Quinque enim hoc tali honore insignes extiterunt, *Grona*, cis Visurgim Brunsvicensis ditionis, *Verla*, sive *VVerliz*, trans Visurgim, inter Lippiam et Ruram, in Arensburgico Vestphaliae Comitatu, cuius palatina dignitas postea Goslariam delata: *VValbustum*, seu *VValhausen*, castellum Germaniae vetus, et *burgi* nomine appellatum, tractuque *Harzico* comprehensum: *Alstetum*, sive *Alstede*, vetus Thuringiae oppidum, et orientali Saxoniae propinquum, et a Friderico Aenobarbo, *Palatinatus* Saxonici titulo ac dignitate cohonestatum: denique *Merseburgum* oppidum montanum, et perantiquum ad Dimolam fl. fano quondam Irmentulae cultum, in veteri Saxoniam trans Visurgim. *V. H. Meibomius*, in eadem Saxoniam multum diligenterque versatus, *Irmens Saxon.* cap. VIII. Huius ergo instituti est *Palatinatus* duntaxat quartus, in Thuringiae oppido fundatus olim ac firmatus, atque a Ducibus et *Electo*ribus Saxonici Vetinensibus, constanter et perpetuo servatus. Quamvis enim castrum oppidumque *Alstetense*, in alienam ditionem venerint, atque adeo in familiam Saxo-Vinariensem, translata fuerint, non tamen illud *Palatinatus* Saxonici maximum ac summum, propter quod tempore interregni, *Electo*r Saxo pro Imperatore, ut Rege Germaniae curat, simul abalienatum est, quippe quod, salvis *electoratus* sexti rationibus, non abalienari, neque auferri potest. Ex formula ceteroquin transactionis inter Augustum *Elect.* Sax. et Joannem Fridericum Ducem Sax. seniore, eiusque filios, anno MDLIV. Naumburgi inirae constat, *Electorem* cessisse tunc possessione *Alstetensis* castri, quod antea ad ducatum *electoralem* pertinebat *Frid. Hortlederus de causis belli Germanici l. V. c. 22.* Sed quia dignitas *Palatinatus* perpetuo nexu cum ducatu *electorali*, et *Vicariatu Imperii* coniuncta est, tacite saltem excepta intelligitur, quemadmodum id necessario iuris argumento liquet. Cessionis exemplum attulit *Benedictus Carpzovius IC.* et post eum *Christianus Gastelius de publ. statu Europae cap. XVII.* Inter reliquas Saxoniae familias antiquitate generis, et gloria maiorum inprimis luxit *Vetinensis*, ac diutissime in possessione et usu *Palatinae* dignitatis fuit, quam sententia Friderici I. Imp. Henrico Leoni ademptam, secundis rebus genti suae intulit *Hermannus*, Thuringiae princeps et *Landgravius*, cuius posteri et successores hunc titulum uno tenore, et perpetua temporum serie retinuerunt, eundemque cum iure successionis in Thuringiam, *Vetinenses* *Misniae* Principes et *Marchiones* acquisiverunt, auspicio Friderici II. *Hohenstauffii*, qui duos principatus *Henrico illustri* dicto contulit, *Landgraviatum Thuringiae*, et *Comitiam* (in MS. diplomate legi, *Comaciam*.) *Palatii Saxoniae*, confecto ad eam rem concessionis instrumento, necdum iniuria temporum deleta. (*A. MCCXLII. ult. Iunii Bentiventi.*) Primus deinde *Vetinensium* Dux et *Septemvir* Fridericus bellicosus, concessu beneficioque *Sigismundi* Imp. potentiam suae domus, et splendorem ducatus, atque *septemviratus* Saxonici, magnopere adauxit, nec modo *Palatinatum* *Alstetensem* in Thuringia conditum, sed etiam reliquas eius accessiones et partes, in nostratis Saxoniae tractu sitas, (*Omitto palatinatum Sommerseburgensem in metropoli Magdeburgica, olim relatum ad veterem Saxoniae palatinatum, ut et Gozeceensem, quorum neuter tamen, quod observari debet, in speculo commemoratur*) vicinumque, et principali dignitate *Burggraviatum* *Magdeburgicum*, cum hereditariis principatibus, et amplissimis regionibus coniunxit. Hinc nova insignia, tituli que sumpti, et auctoritas in sacro Imperio, atque in summo Imperii senatu eminent, eaque *Archiprincipis* et *Archimareschalli* perpetua, ac regiae proxima, atque adeo maxima, et altissimis territorii radicibus defixa, ac semper valitura.

XXIV. DE ANTIQVA SAXONUM DIGNITATE.

V. P. Albinus, G. Fabricius, Cyriacus Spangenbergius, Balthasar Mencijs, Benjamin Leuberus, et diplomata speciatim Sigismundi, et Maximiliani I.

§. X. Exinde perspicuum est, Saxones Vetinenses antiquissimo Comitum genere ortos, et quod plurimum in hac causa valet, in Saxoniam semper fuisse indigenas, quorum maiores Principum gloriam aequarunt, et principali dignitate aestimati, diu propter Salam confederunt, atque hinc in Misniam, singularibus procerum studiis, acciti, et auctoritate Lotharii Saxonis, Marchiones Misniae inaugurati, summas in republica partes, etiam conturbatis Imperii rationibus, gesserunt, pristinumque Saxonum morem, habendis comitiis, servarunt. (1)

(1) Non piget referre, quod imprimis commemoratu dignum est, Comites Vetinenses haud aliter, atque Tirolenses et Hennebergicos, cum Principibus aequatos. apud Ioach. Leuberum in originibus Budissinis, cap. 3. Ita legamus licet Comitem dici pro Landgravio, ac principe, apud Albertum Stadensem, et Monachum Lauterbergensem. Accedit, quod hi Comites origine stirpis, et dignitate omnes vicinos, atque ipsos etiam Nordalbingiae Comites, antecirent, nullisque Ducibus, nec praesulibus obnoxii essent. Ne dicam, plerosque eorum principali honore functos, priusquam consequerentur Marchiam Misnensem. Alia taceo, quorum venit in mentem, quae non vana opinione ac fama veterum celebrantur. Vnum ex multis profero, quod Lusatiam Marchiae et principatus titulo, diu ante Misniam tenuerunt, et titulo etiam plerumque insigniori ab aliis Comitibus sese distinxerunt, id quod ex antiquis Vetinensium tabulis non ostentationis, sed veritatis, veterisque exempli causa admonendum duxi. De Comitibus provincialibus nostrarum Saxonum, nostra memoria usus confirmat, Saxones exempla maiorum sequi, et formam rationemque regendi optimam, legibus constitutam tueri, in eoque congenites suos Anglos, ut Cranzius lib. 1. c. 6. metropoli nominat, imitari, quod apte, et institutis mediterraneorum Saxonum congruenter apparet, et declarari potest ex partitione regionis, in certos comitatus ac tractus, praefecturae et circulos facta, quae imagine quadam transmari- norum Saxonum biras refert. V. Antonius VVecke in descriptione eleganti Urbis et regiae Sax. electoralis Dresdensis. Quemadmodum vero Misniae Ordines Conrado Vetinensi, huius nominis magno, et primo Misniae, ac postliminio coniunctae Lusatiae Marchioni, non solum vicinitatis, sed etiam necessitudinis iure, et propter arctissimam familiae sanguinisque cum Dedone et Henrico Marchionibus coniunctionem, bene cupiebant, seduloque operam dabant, ut Conradum in Misniam deducerent, atque auspicio Lotharii Saxonis, quod Ann. MCXXVII. accidit, in principatus sede, et tranquilla possessione collocarent: sic A. MCCXLVIII. eadem fide, et voluntate, cum Thuringis Optimatibus coniuncti, Henricum illustrem in adipiscendo Thuringiae principatu consiliis viribusque adiuabant: utriusque promissi fide, iurisque iurandi religione servata, negotium multo gravissimum explicabant, neque ab ea integritate et constantia ullius metu periculi, aut persuasionibus se deduci patiebantur. Quibus rebus confirmati principes, Landgravius et Marchiones, amore suorum tuti, nihil unquam ab infidiis et con- iurationibus civium timuerunt, quod alibi, si nostratrem excipio Saxoniam, non perinde est factum. Comitibus quidem provincialia inde a Conradi M., et Otto- nis

nis F. aetate extra vrbes, principum sede cultas, habita et finita sunt, non suspicionis, necusve causa, sed quia sic pro conditione temporum, et imminenti periculi, publicis patriae rationibus expediebat. Quin et prioribus aliquando seculis, Dresda eo delecta, et comitiis frequentata est, maxime ab Henrico illustri, atque ab Alberto, auspiciatissimo propaginis suae conditore. Aliqui Principum extra hanc Urbem domicilium habuerunt, et comitia alio indixerunt, plerumque Culmizium, in agro Oschatiensis situm, quo conveniebant, et sub dio, more veterum, deliberabant. Interdum Dolizii praesto erant apud Osterlandos, qui orientalem Misniae partem, a *Lusicensi* diversam, incoluerunt. Haud secus adibant Lomacium, Misenam, Lipsiam, Naumburgum, Dobelam, atque alias minores vrbes, si graves ad consultandum causae suppcebant, illae praeferrim, quae ad tranquillitatem patriae, et ad census publicos pertinebant. *Ant. VVecke Part. IV. tit. 6.* Anno demum MCCCCXXXVI, ad hos insignes, et antiquos Imperii principatus, accessit *ducatus electoratusque* Saxoniae, cum summo *Archimarschallatus*, et *Palatinatus* munere atque officio coniunctus, multis gravibusque de causis concessus collatusque, *Friderico* Vetinensi, magno excelsoque animo Principi, et egregiis bello editis facinoribus, nomen *bellicos* adeptus, ac vetustissimo Saxonum generi necessitudine inaeo, et luculentas Saxonici nominis dignitates, etiam ante ducatum Saxonicum consecuto, maiorumque successione, in *palatinatu* Saxonias, confirmato, et hereditaria lege *Burggravia* in Saxonia ac Misnia, ante acquisitum *Burggraviatum* Magdeburgicum: id quod, praeter vetustissimum *Vetini Burggraviatum*, Vetinensibus gentilitium, comprobant *Burggraviatus* Misnae et Donini, iure ac ditione Misnensis principatus comprehensi. Propter has et alias dignitates, cum stirpe Saxonica Vetinensi sociatas, et perpetuo artissimoque nexu copulatas, non modo in Germania, verum etiam in universa, qua cultos et Christianos Principes habet, Europa, Duces Saxoniae, omnes alios Duces iure praecedunt, et vetustate generis, ac splendore insignium vincunt, quippe in Saxonia Aborigenes, et in nobilissima Germania parte indigenae, et veterum *Ostphalorum* vicini, auctoritate, consilio, fortitudine praecipui, quorum dominia praeter ceteris eminent, et territoria conclusa sunt, et maximis summis Imperatorum Regumque privilegiis, quae ad omnes eorum et *ducatus* pertinent, multis abhinc seculis munita, semperque continuata, et cum iure non evocandi coniuncta, neque externis tribunalibus obnoxia, et summae stirpis, regni que fere splendoris argumenta. Quorsum accedunt dignitates Imperii vacantis administrandi, Circuli Sup. Sax. dirigendi, primos ordinandi, gladii imperialis praefereendi, iura et alia quaedam singulariter moderandi, curandi ac protegendi, quae penes Electorem sunt, et totam simul stirpem lumine suo collustrant. *De his et aliis tradunt passim explanatores Saxonici iuris, et ab initio pleraque ultimis repetunt scriptores domestici, rerumque suarum satagentes, quorum vestigia secutus sum, et mediocrem in eo genere operam, quoad fieri potuit, declaravi.*

XXV. DE MARCHIA MISNENSI.

Misnensis ditio, de qua tradere antiquitatis causa volo, et pietatis debito, nomen ac dignitatem *Marchiae* accepit sub Henrico Aucupe, (a) Francorum